

Plukovník gšt. Ing. Jiří H a l a š k a

30 1111
30 4501 Tabr

Plánování a řízení operací v NATO

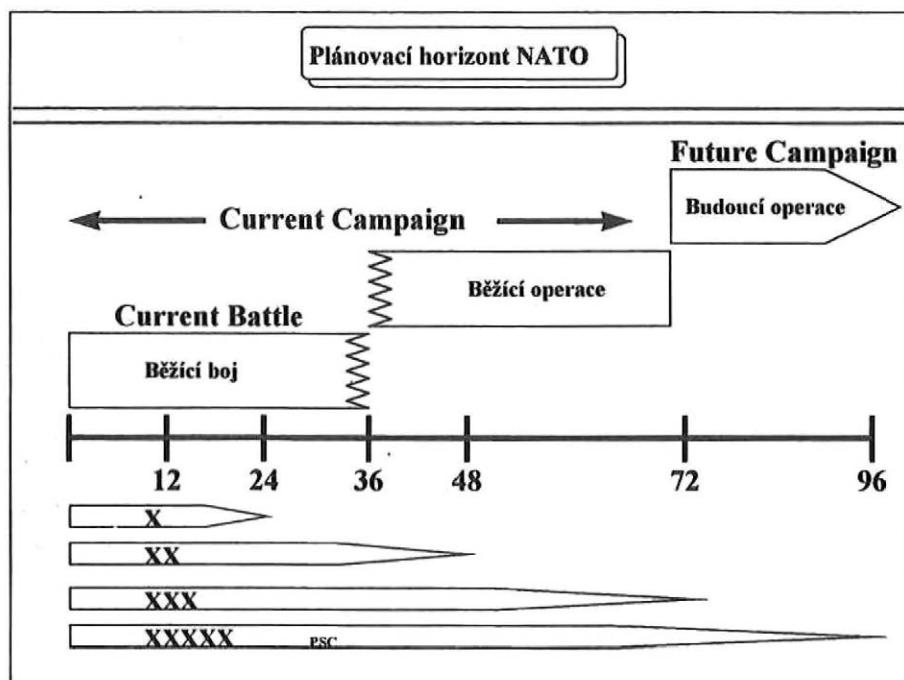
Během svého studia na Velitelské akademii Bundeswehru (VA BW) v Hamburku jsem se seznámil se zásadami přípravy a provedení operací v NATO a BW. Prošel jsem úrovní brigáda, divize, sbor a velitelskými stupni NATO: vyššího podřízeného velitelství (Principal Subordinate Command, PSC) a hlavního podřízeného velitelství (Major Subordinate Command, MSC). Látka byla odpřednášena a procvičena na sedmi větších cvičeních uvedené úrovně. Literatura, která byla z NATO a BW poskytnuta, se omezila na tištěné přednášky a dokumentaci cvičení. Dále jsme měli k dispozici operační předpis BW HDV 100/100 a celou řadu taktických předpisů. Operační předpis NATO ATP-35 (A) (Land Force Tactical Doctrine) jsme k dispozici neměli. Ve svém článku se pokusím zjednodušeným způsobem poukázat a základní filozofii operačního plánování v NATO a na rozdílnost oproti plánování v AČR.

* * *

Definování taktického, operačního a strategického stupně je následující: a) do divize (v to) se jedná o taktický stupeň, b) sbor a PSC představují operační stupeň, c) MSC, MNC a NAC představují strategický stupeň.

Základní odlišnost v procesu plánování operací v NATO proti našim zvyklostem spočívá v přísném odlišení běžícího boje (current battle) s horizontem do 24 hodin, probíhající operace (current operation) do 72 hodin, a následné operace (future operation) - 96 hodin a více (obr. 1). Každý velitelský stupeň má dle vlastní bojové hodnoty, logistických možností, možností průzkumu a palebného ničení stanoven časový horizont, na který plánuje, a ve kterém musí být schopen samostatně působit. Jednoduchá je orientace podle křížků (x - brigáda - 1 den, xx - divize - 2 dny, PSC - 5 týdnů). Z toho vyplývá i zásada, že to, co se rozhodne např. u sil NATO ve střední Evropě (LANDCENTu, PSC) na velitelské konferenci (obr. 2) a do 24 hodin odešle sborům formou operační směrnice, bude vojsky provedeno až za 96 hodin u pozemního vojska, a za 36 hodin u letectva (obr. 3). Toto je zásadní změna proti plánování AČR, která vyvolává celou řadu dalších změn, zejména nutnost sledovat paralelně více situací a dílčích operačních plánů.

Tento systém plánování přináší i jiné členění plánujících štábů, než na jaké jsme zvyklí v AČR (dělení na skupiny plánovací a operační), dále přináší i podstatně volnější plánování a větší samostatnost velitelů. Tato samostatnost spočívá obecně v jasném definování místa daného útvaru (svazku) v čase, prostoru a přidělených silách. Nově se v NATO zavádí i čtvrtá dimenze - informace. Jestliže tedy velitel brigády či divize zná svůj plánovací horizont, má dopředu přiděleny všechny síly a prostředky, protože operační stupeň se zbavil všech bojových jednotek a bojového zabezpečení, disponuje průzkumnými či zpravodajskými orgány, které mu zabezpečí dostatek informací v rámci „svého“

Obr. č. 1

plánovacího horizontu. Pak zůstává pouze faktor „prostor“, a ten je nejasný i pro protivníka.

Obecně je rozhodovací proces v NATO identický s naším, tedy uzavřený, opakující se cyklus (zhodnocení situace, přijetí rozhodnutí, dovedení úkolů do podřízených a kontrola). V oblasti operačního velení je však dominantní složka politická a dále slučování cílů politických, ekonomických a vojenských (viz definice operačního velení v NATO).

Operační velení v NATO (viz spojenecká taktická publikace ATP-35):

- přetváří politické a vojenské záměry a cíle do operačních směrnic a nařízení,
- definuje operační cíle,
- vyvíjí možnost jednání,
- přetváří tyto v plány a koncepty,
- koordinuje opatření všeho druhu (vojenská, politická, ekonomická a další) v jednotnou vojenskou činnost na válčišti.

Z toho je odvozena i důležitost operačních stupňů velení NATO, které spočívá zejména v:

- přetvoření operačních směrnic do taktické bojové činnosti,
- spolupráci s operačními stupni spojenců v NATO a teritoriálními operačními stupni,
- řízení svazů a svazků různých národností,
- účasti na společných (*joint*, více druhů ozbrojených sil) operacích.

Obecné úkoly operačních stupňů NATO spočívají potom v následujícím:

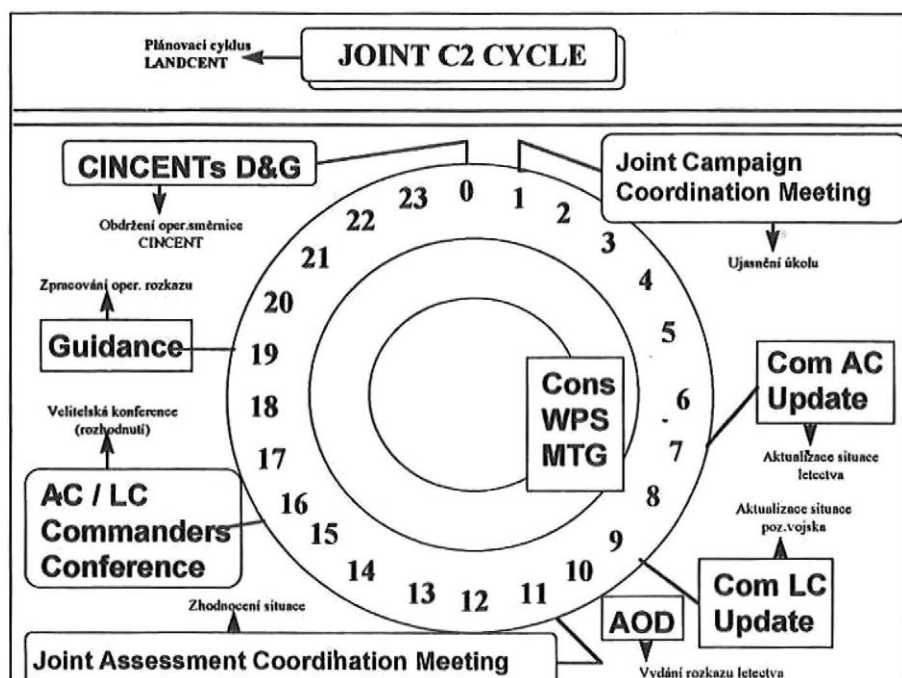
- velení vojskům,
- získávání informací,
- zhodnocení bojové použitelnosti a logistického zabezpečení svazků,
- těsná spolupráce s letectvem a námořnictvem,
- vytváření operačních a taktických rezerv s cílem soustředit úsilí na rozhodujících směrech.

Rozhodující úlohou sborů jako nejnižších článků operačního velení je tedy přetváření obecných operačních směrnic nadřízeného (PSC) do konkrétních taktických úkolů. Sborová velitelství jsou podřízena PSC pod „operational command“ a řídí divize různých států pod „full command“, „operational command“ nebo „operational control“.

Protože armádní sbor BW, ani vyšší stupně velení NATO, nemají ve své struktuře jednotky bojové podpory, omezuje se jejich řídicí činnost na:

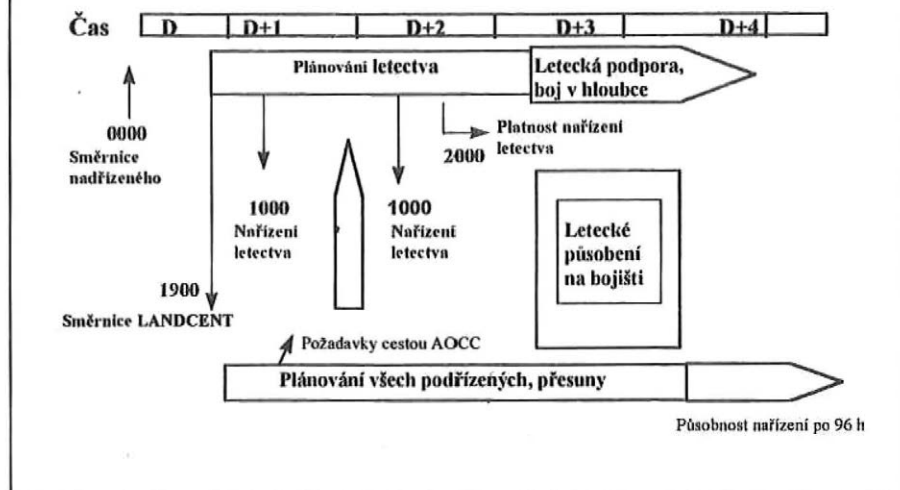
- stanovení úkolů svazům (svazkům),
- rozdělení a přidělení sil a prostředků (při OPCON a TACON silně omezeno),
- rozdělení úsilí letectva,
- určení logistických a zdravotnických priorit,
- určení rozhraní mezi svazy, respektive svazky.

Z výše uvedeného vyplývá mimo jiné, že reakce stupně sboru a vyšších velitelství NATO na různé kritické fáze boje jsou silně omezené a v nejkratší fázi možného nasazení se

Obr. č. 2

Spolupráce PV - letectva

Obr. č. 3

vztahují pouze na letectvo, kdy minimální reakční doba pro krizové nasazení představuje 12 hodin:

Obecné zásady plánování na operačním stupni jsou potom následující:

- aktivní velitelskou činností získat převahu ve velení nad protivníkem,
- kontinuálním způsobem (den po dni) vyvíjet varianty činností pro následující dny,
- předvídat kritické či rozhodující fáze vlastní či nepřátelské operace či krize v zabezpečení této operace,
- rozhodnutí přijmout včas, aby zbylo dost času pro zplánování a předání úkolů u podřízeného stupně,
- zásadně nové řešení se přijímá při zásadní změně nebo na základě směrnice nadřízeného,
- plánování se účastní zpočátku úzký řídicí okruh funkcionářů (NŠ, G2, G3, G3 op, G4, G6),
- stručná metodika plánování u as BW je následující:
 - stručné zhodnocení situace a návrh rozhodnutí veliteli ve variantách,
 - přijetí rozhodnutí velitelem,
 - informace štábu a zplánování,
 - zhotovení a odeslání rozkazu,

■ za přípravu variant operace je zodpovědný NG3 a NG4.

Vidíme, že plánování v NATO je tedy více obecné a politické, vytváří větší samostatnost velitelům, je perspektivnější a obecnější.

Nasazení sil a prostředků v operacích NATO

Zásadní rozdíl mezi nasazením národních sil pod národním velením a sil pod velením NATO spočívá v přesně stanoveném rozsahu velitelské pravomoci v NATO. Tato otázka má několik rovin, z nichž každá představuje při vlastním nasazení závažný problém. Velitelská pravomoc plná (full command), operační velení (operational command), operační řízení (operational control) a další úrovně těchto pravomocí více či méně omezují možnosti rozhodování velitele v průběhu operace a odkazují jej v nejnižší úrovni řízení (operational control) pouze na řízení zplánované operace, bez možnosti změnit útvarům (svazkům) bojový úkol.

Rovněž tak má velitel omezený vliv na zdravotnické a logistické zabezpečení, žádný vliv nemá v oblasti doplnění osobami či administrativní, které zůstávají výhradně v národní zodpovědnosti. Tento problém by měl být ze strany AČR pečlivě studován, s odpovídající reakcí v přípravě velitelů a štábů v oblasti logistiky.

V samotném procesu nasazení sil a prostředků v operacích NATO jsem při cvičeních pozoroval mnohem více samostatnosti a lehkosti, než jsem byl zvyklý u nás. Spočívá to v již dříve uvedených faktech o samostatném postavení velitele v NATO, v mnohem jednodušším zacházení s jednotlivými druhy boje či operace. Tato samostatnost vyplývá dále i z většího posílení taktických stupňů NATO a z větších možností průzkumu, palebného ničení a logistické podpory. Určitou roli zde sehrává i vyšší technologická úroveň bojové a zabezpečující techniky. Důležitá je ale i tradiční výchova důstojníků k samostatnosti a vyžadování této samostatnosti, což bylo v naší armádě často právě naopak.

Tato samostatnost se projevuje mj. i ve stručných, až lakonických formulacích bojových úkolů.

Příklad záměru velitele LANDCENTu pro obranu:

- pokračovat v obraně na záp. břehu Rýna se severním a jižním sborem,
- střežit severní pobřeží sborem Friesland,
- provést protiofenzívu silami dvou sborů, obklíčit a zničit protivníka v prostoru KARLSLUHE-SAARBÜCKEN-TRIER,
- následně pokračovat v obraně na státní hranici.

Příklad stanovení úkolu sboru (*severní sbor se 16.md*):

- ve směru soustředění hlavního úsilí LANDCENT bránit co nejvíce na západ od Rýna, jak bude možné,
- provést 04 0800 Z Feb útok s omezeným cílem, zničit části 2.as (prot.) a ovládnout prostor DAUN-SCHWEICH-COCHEM,
- rozhraní s východním sborem řeka Mosel,
- po zničení protivníka v tomto prostoru odevzdat k 08 0000 Z Feb 24.md sboru Friesland a přejít do zálohy CINCENTu (vrchního velitele NATO ve střední Evropě),
- do 10 2300 Z Feb obnovit bojeschopnost.

Tyto stručné formulace najdeme však i v bojových rozkazech taktického stupně, protože žádný velitel v NATO neradí svému podřízenému, že protivníka má zničit: „s využitím všech paleb dělostřelectva, letectva ap. ...” jak se tomu dělo u nás.

Samostatnost velitelů v NATO vyniká konkrétněji v otázce prostoru a času. Pár slov k otázce prostoru. V NATO je minimální vazba na normativy šířky a délky jednotlivých pásem vedení bojové činnosti. Od sboru výše se takové normativy vůbec neudávají. Stanovují se pouze na základě situace a rozhodnutí nadřízeného. A naopak: do prostoru ztvárněné rozhodnutí velitele určuje přidělení sil a prostředků. Zažil jsem při jednom cvičení obranu zesílené mb na šířce okolo 50 km (asi 1/3 z toho byly mokřiny). Všem to připadalo normální. Takové působení omezených sil ve velkých prostorech zvyšuje nároky na samostatnost velitelů daného stupně a vede ke změně formám bojové činnosti. Na základě úkolu inspektora PV BW je nově studována problematika působení malých sil ve velkých prostorech, kde je jedním z důležitých prvků střežení, nebo spíše kontrolování prostorů.

Časová samostatnost velitelů v NATO vyplývá znovu z přidělení všech posilových prostředků od sboru níže, a tedy menší potřeby časové orientace vzhledem k nadřízenému, dále i z volnější filozofie zadání úkolů v NATO. Čas pohotovosti na čáře zteče, či čas ovládnutí objektu, je dán většinou velmi obecně (útočit z rána 2. února, nebo bránit východy z pohorí Harz nejdéle, jak bude možné ap.).

Při vedení operace či boje v NATO velitelé mnohem volněji přecházejí od jednoho druhu bojové činnosti k druhému. Markantní je to zejména u obrany, kdy protiútoky jsou velice časté již na nižších stupních. Zažil jsem na cvičení i provedení divizní protizteče, při poměru sil 1,5 : 1 v neprospěch obránce. Velmi časté jsou protizteče i při vedení boje na zdrženou. Při vedení rozsáhlejších operací jsou velmi často síly soustředěny na hlavním směru, přičemž rozsáhlé úseky prostoru zodpovědnosti jsou pouze kontrolovány respektive střeženy pěšími či průzkumnými jednotkami. Průzkumné jednotky v NATO vůbec plní podstatně více bojových a neprůzkumných úkolů než u nás.

Obecně lze říci, že při vyčleňování prvků bojové (operační) sestavy NATO je zásadní rozdíl proti AČR v otázce **druhých sledů**. Všiml jsem si, že náš druhý sled je v NATO přijímán s úsměvem, jako určitý archaismus studené války, který byl určen především k narůstání úsilí v hloubce při útočných operacích velkých mechanizovaných svazů Varšavské smlouvy. Faktem je, že i u nás bychom se měli nad touto otázkou důkladněji zamyslet. Vždyť při omezeném počtu sil a prostředků AČR (6 x mb a brn) a velkém teritoriu, na kterém budou působit, vytváření druhých sledů a záloh dohromady bude nutně omezovat prostředky, které bude moci velitel přímo zasadit. A velitel brigády, který bude chtít naplnit litery předpisu, a tak vytvoří druhý sled i vševojskovou zálohu (viz Vševojsk-1-2), může mít až 40-50 % sil mimo boj. Ještě složitější to bude na strategickém stupni, kdy členění sil mezi první a druhý operační sled, zálohu vrchního velení a operační uskupení VVÚZO může postavit 50-60 % sil mimo boj, což v konfliktu vysoké intenzity může být smrtelné. V rámci vytváření interoperability s armádami NATO bych se přimlouval za zrušení druhých sledů a vytváření jednotné zálohy s úkoly, které mohou být v NATO následující:

a) v obraně:

- posílení jednotek prvního sledu,
- provedení protiztečí,

- přehrazení ohrožených směrů.

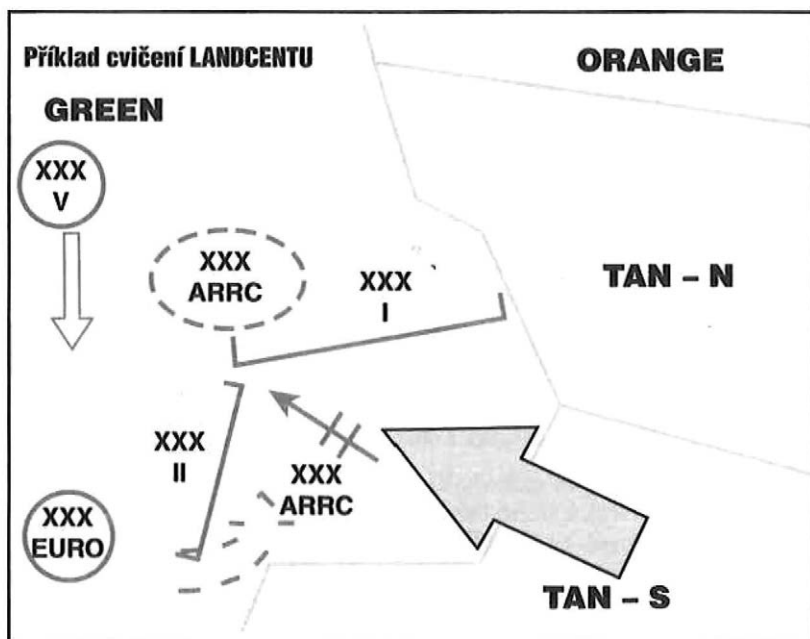
b) za útoku:

- rozvinutí útoku z vlastní hloubky,
- ochrana boků,
- odražení protiztečí,
- překonání krizí,
- opětovné obnovení útoku,
- využití úspěchu v hloubce obrany protivníka.

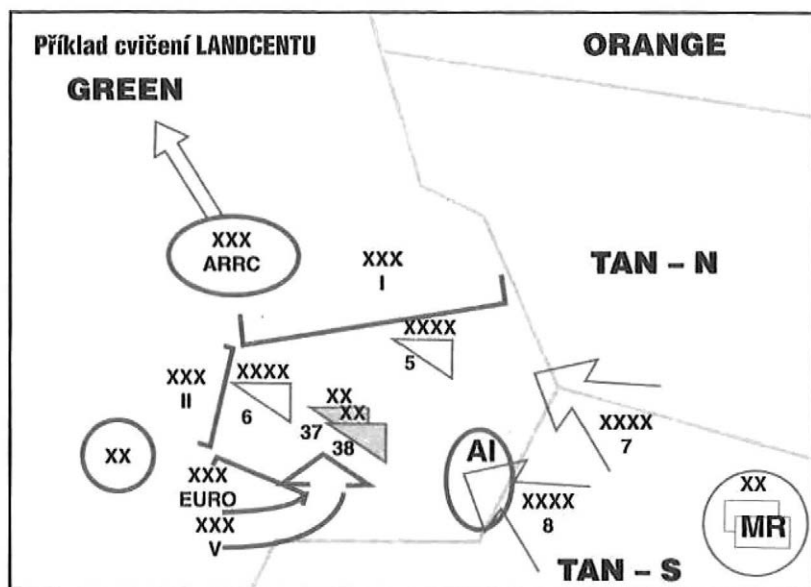
Další specifikou nasazení sil v útočných operacích NATO je postupné zasazování sil. Ve většině cvičení byly divize či sbory zasazovány postupně, jedna za druhou. Divize (sbor) v relativně úzkém pásmu prolomila obranu protivníka, dosáhla objektu útoku, a poté byla nahrazena jinou divizí (sborem) na tom samém směru. U nás jsme byli zvyklí spíše útočit v linii svazu (svazků), a posléze zasazovat svazy druhého sledu. Tato praxe NATO může být nebezpečná pro odkryté boky a týl, na druhé straně je zřejmě NATO schopno eliminovat toto ohrožení vyspělými palebnými systémy, zejména nasazením letectva a vrtulníků.

Zkušenosti z operačních cvičení NATO

Prezentace cvičení LANDCET a vlastní cvičení Joint Ex na VA BW úrovni PSC a MSC ukázaly na téměř shodný přístup k nasazení sil. (Poznámky, materiály cvičení jsou založeny u autora.) V prvním případě, na cvičení úrovni PSC (obr. 4, 5), velitel LANDCETu přijal následující rozhodnutí na odvrácení agrese a zničení protivníka:

Obr. č. 4

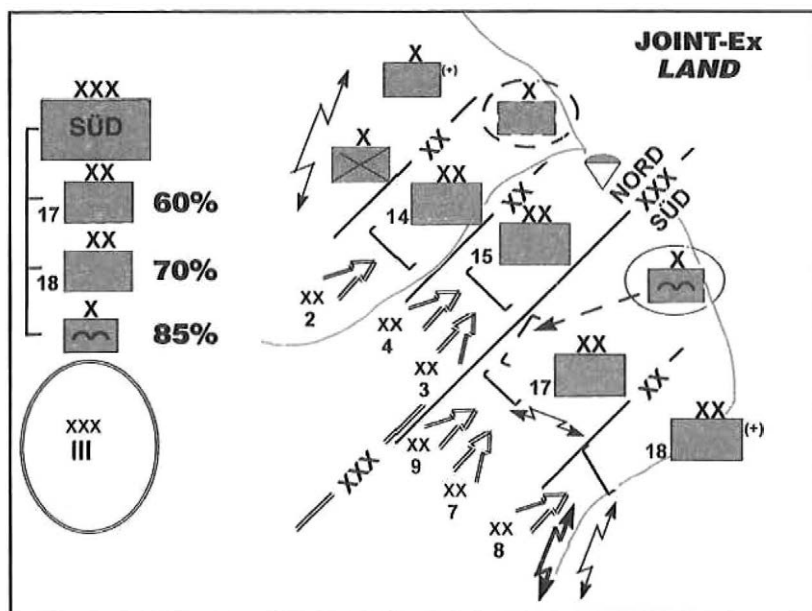
Obr. č. 5

1. fáze: boj na zdrženou na hloubce asi 80 km, silami sboru rychlé reakce NATO (ARRC) za masivní podpory letectva.
2. fáze: úporná obrana silami dvou sborů, ARRC přechází do zálohy.
3. fáze: obkličovací protiúder silami dvou sborů, zničení protivníka a obnovení postavení na státní hranici.

Ve druhém případě, při cvičení Joint Ex, jsme řešili obranu Německa ze západního a severního směru, proti útoku pozemních sil, na směr Paříž-Frankfurt n.M., při současném vylodění protivníka v Holandsku (obr. 6, 7). Rozhodnutí velitele LANDCENTu pro tuto situaci jsem uvedl v předchozím textu. Operace se skládala ze tří fází:

1. fáze: boj na zdrženou v hloubce 70 km.
2. fáze: obrana na Rýně.
3. fáze: protiúder, obklíčení protivníka a obnova postavení na státní hranici.

Při tomto cvičení spočívala rozhodující role štábu LANDALFA (LANDCENT) ve vyhodnocení dvou operačních směrů (hlavní úder na Rýn, vedlejší Amsterdam, Brémy) a přijetí rozhodnutí, které bude adekvátní ke stupňům ohrožení na obou směrech. „Jointness“ tohoto cvičení spočívalo v komplexním zplánování námořních, leteckých a pozemních operací. Hlavní úkol štábu LANDCENTu potom byl: urychleně zmobilizovat, přesunout a zasadit hlavní obranné síly ještě před ztrátou řeky Rýn. Největší problém při spolupráci pozemního vojska bylo (a) s letectvem - rozdělení úsilí letectva mezi podporu

Obr. č. 6: Situace na Rýně

PV a vybojování nadvlády ve vzduchu, (b) s námořnictvem - nedostatečné námořní síly pro splnění všech úkolů na moři (zaminování přístavu, ničení protivníka na moři, protivýsadková obrana apod.).

Ve třetím cvičení úrovň MSC bylo hlavním námětem cvičení zplánování a nasazení mezinárodním mírových sil NATO. Cvičení bylo opět „joint“ a využívalo námět, rozkazy a postupy velmi podobné přípravě IFOR. Cvičili jsme v sestavě štábu CJTF, a zde byl kámen úrazu, protože celé cvičení se odehrávalo spory mezi CJ 3 (operační velení) a CJ 5 (dlouhodobé plánování v návaznosti na politické aktivity) o charakteru příští operace. CJ 5 se stala sekci nad sekcemi: rozhodovala o konečném průběhu operací, a protože jako hlavní kritérium úspěšnosti operace zvolila ochranu vlastních sil (tedy životy vlastních vojáků), konečné rozhodnutí velitele pro nasazení sil přineslo nic neřešící paradox. Mezinárodní mírové síly do zóny separace vůbec nevstoupily, soustředily se v hloubce území jedné strany, a tam čekaly na ukončení již rok běžících bojů.

Poukazuji na tento fakt proto, že úskalí chybných politických kalkulací a závěrů stále existuje. Celá tato problematika by vyžadovala komplexnější přístup i v AČR, na strategickém stupni. Minimálně doporučuji mít v takovýchto štábech odborníky na politickou situaci a politické plánování.

Specifika bojů a operací v NATO

Krátce k jednotlivým druhům boje a operace a jejich specifikám v Severoatlantické alianci. Musím říci, že NATO - na rozdíl od nás - doposud nezměnilo své operační a

taktické předpisy. Užívá stále těch, které platily před rokem 1989, pouze s vložkou o ukončení konfrontace a zřeknutí se použití jaderných zbraní. Konkrétně v BW se nyní usilovně pracuje na nových předpisech (měly být hotovy již v roce 1996), které by řešily použití vojsk v boji či operaci v nových, postkonfrontačních podmínkách, a to na základě zkušeností z nedávných lokálních konfliktů.

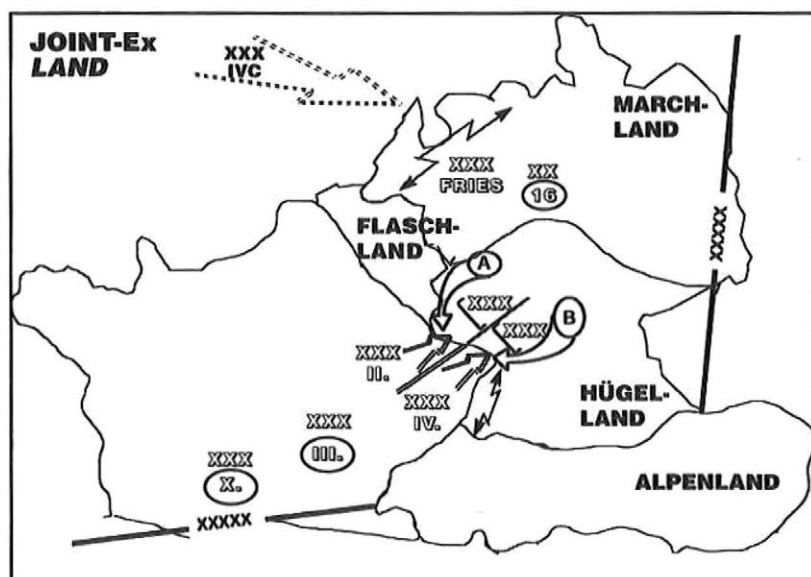
Jaké jsou tedy základní charakteristické rysy hlavních druhů bojové činnosti v dnešním pojetí NATO:

a) útok:

- malá či žádná vazba na normativ (šířka, hloubka),
- malá vazba na sousedy (vysoký stupeň samostatnosti),
- rychlý přechod od obrany k útoku a naopak,
- mnohem menší význam čáry zahájení útoku než u nás (vliv samostatnosti),
- minimalizace či absence frontálních a lineárně vedených útoků (spíše se používá široký či úzký klín).

b) obrana:

- vysoký stupeň samostatnosti v rámci určeného prostoru zodpovědnosti,
- snížený význam předního okraje obrany,
- stírání rozdílů mezi bojem na zdrženou a mobilní obranou,
- široké prostory obrany se stíráním rozdílů mezi obranou a střežením (kontrolou) prostoru,
- vysoký stupeň použití minových polí kladených na dálku s určením doby účinnosti těchto min (pro případné protiúdery),

Obr. č. 7: Rozhodnutí LANDALFA pro úder

- časté protizteče či protiúder,
- častá manévrová činnost útvarů (svazků) na předem nastavených postaveních,
- na stupni rota možnost odděleného nasazení pěchoty a bojových vozidel na různých směrech.

c) boj na zdrženou:

- stává se důležitým druhem bojové činnosti,
- vzrůstá mobilnost a aktivita,
- opouští se zdoluhavé držení obranných čar, vzrůstá význam překvapivých protiztečí.

Další zvláštností, na kterou chci poukázat, je problém spjatý s termínem „joint“, tedy se společným nasazením více druhů ozbrojených sil. Důležité je, že všechna velitelství NATO, počínaje až jsou „joint“ (společná). Obsahují oddělení (buňky) druhů ozbrojených sil. Mezi velitelstvími úrovně PSC a MSC různých druhů ozbrojených sil jsou úzké součinnostní vazby. Řada z nich má společné plánovací metodiky a postupy. Například AFCENT a AFNORTHWEST mají plánovací postup BIMOPP, u LANDCENTu probíhá celý plánovací postup společně. Vyústěním je velitelská konference, kdy velitelé pozemních sil, letectva a námořnictva rozhodnou o způsobu provedení budoucí operace. Myslím, že takto silná provázanost mezi našimi velitelstvími není, a při omezených silách AČR by asi byla potřebná.

Posledním problémem, kterým se chci v tomto příspěvku zabývat, je otázka obnovy bojové schopnosti sil. Pouze na okraj je třeba uvést, že i tento problém podléhá standardizovaným normám NATO, konkrétně STANAG 5500 a 5621. Rozhodují zde je vlastní hodnocení bojové schopnosti velitelem ve čtyřbodové škále CE (combat effectiveness). Obnova bojové schopnosti na stupni divize je potom podle pravidla: zvýšení o jeden stupeň trvá jeden den.

Z výše uvedených faktů vyplývají tyto závěry:

- ▲ Je nutné seriózně a komplexně prostudovat otázky operačního umění a taktiky v NATO, přitom se zaměřit především na originální dokumenty NATO, nikoliv na příležitostnou dokumentaci, jako jsou materiály ze služebních cest (dokumentace texaské národní gardy ap.).
- ▲ AČR svým chápáním operačního umění i platnými předpisy se stále nachází na pomezí mezi Varšavskou smlouvou a NATO.
- ▲ K definitivní změně výše uvedeného stavu je třeba nejen změnit dokumenty, ale i obsah práce štábu, štábní kultury a myšlení velitelů a štábních pracovníků.
- ▲ Z hlediska nasazení sil a prostředků v operaci je nutné studovat a rozpracovat volnější zásady použití sil, popřípadě studovat německé zkušenosti nasazení „malých sil ve velkém prostoru“.
- ▲ Z hlediska dosažení interoperability je možné a nutné co nejrychleji přejít na jednoduché administrativní postupy NATO, jako je sledování bojové schopnosti jednotek, periodická hlášení apod.